

Nr 170.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner; given Stockholms slott den 4 mars 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Propositionens innehåll.

I propositionen föreslås, att för år 1949 skola utgå dyrtidstillägg å folkpensionerna enligt samma huvudgrunder och med samma belopp som i fråga om dyrtidstilläggen för år 1948.

Förslag
till
Lag
om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg skall, under de förutsättningar och i den ordning nedan sägs, erhålla dyrtidstillägg därå för år 1949 med belopp, utgörande

30 kronor för änkepensionsberättigad och för den som uppbär hustrutillägg,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

2 §.

Har enligt 13 § lagen om folkpensionering gift pensionsberättigad förklarats skola anses såsom ogift, eller ogift pensionsberättigad, vilken sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, förklarats skola anses såsom gift med denne, skall det motsvarande gälla vid tillämpningen av denna lag.

3 §.

Dyrtidstillägg skall ej anses som inkomst enligt 14 § lagen om folkpensionering.

4 §.

Vid bedömande huruvida rätt till dyrtidstillägg föreligger skall avseende fästas endast vid förhållandena under andra månaden före den, varunder dyrtidstillägget tidigast må utbetalas. I fall som avses i 17 § lagen om folkpensionering skall dyrtidstillägg icke utgå, med mindre pensionsstyrelsen för särskilt fall medgivit att dyrtidstillägg må utbetalas till den pensionsberättigade eller nära anhörig till honom.

Dyrtidstillägg skall utgå med oavkortat belopp oavsett om folkpension utgått under hela år 1949.

Äger fattigvårdssamhälle eller kommun enligt 18 § lagen om folkpensionering uppbära folkpensionen för den månad som avses i första stycket, skall dyrtidstillägget i dess helhet utbetalas till fattigvårdssamhället eller kommunen.

5 §.

Ansökan om dyrtidstillägg skall, i den utsträckning Konungen bestämmer och enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar, göras hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, inom vilket den pensionsberättigade är mantalsskriven.

Pensionsnämnden prövar huruvida och med vilket belopp dyrtidstillägg skall utgå. Nämnden må dock uppdraga åt nämndens ordförande eller någon dess ledamot eller kommunal tjänsteman att å nämndens vägnar meddela beslut i sådant ärende.

6 §.

Dyrtidstillägg utbetalas genom vederbörande pensionsnämnds eller annan kommunal myndighets försorg. Angående sättet och tiden för utbetalningen meddelar Konungen närmare bestämmelser.

7 §.

Rätt till dyrtidstillägg enligt denna lag må ej överlåtas och kan förty icke tagas i mät för gäld.

8 §.

De närmare föreskrifter som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av pensionsstyrelsen, som därvid i frågor som beröra jämväl postverket har att samråda med generalpoststyrelsen.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars
1949.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga angående *dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner* samt anför därvid följande.

Inledning.

Genom lagen den 30 juni 1948 (nr 529) om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner erhöll frågan om kompensation åt folkpensionärerna för stegrade levnadskostnader endast en provisorisk lösning. Anledning härtill var huvudsakligen, att det material, som då förelåg för beräkning av levnadskostnadsstegringens storlek för folkpensionärerna, icke var så tillförlitligt, att det kunde läggas till grund för en mera permanent lagstiftning i ämnet.

Efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 juni 1948 tillkallade jag den 30 i samma månad sex sakkunniga för utredning av frågan om införande av ett indexreglerat dyrtidstillägg för folkpensionärerna. I direktiven för de sakkunniga angavs bl. a., att utredningen borde bedrivas så skyndsamt, att förslag om ett indexreglerat dyrtidstillägg kunde föreläggas 1949 års riksdag. Om de sakkunniga funne, att införandet av ett sådant tillägg krävde så omfattande administrativa förberedelser att utbetalningen icke kunde begynna i rimlig tid under kalenderåret 1949, borde de sakkunniga tillika framlägga förslag om en fortsatt provisorisk reglering intill dess det indexreglerade tillägget kunde träda i funktion.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t samma den 26 juni 1948 uppdrog jag vidare åt de sakkunniga, som enligt den 26 juli 1947 lämnat bemyndigande tillkallats för att utreda folkpensionärers bostadsförhållanden och bostadskostnader, att i samarbete med socialstyrelsen verkställa en hushållsbudgetundersökning beträffande dessa pensionärer samt på grundval av denna undersökning utarbeta en levnadskostnadsindex för folkpensionärer.

De sakkunniga för indexreglerade folkpensioner¹ ha den 1 februari 1949 avgivit betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna (SOU

¹ De sakkunniga ha varit generaldirektören E. Bexelius, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, ombudsmannen P. Hj. Fagerholm, redaktören L. J. Hartman, ledamoten av riksdagens första kammare, poststationsföreståndaren F. Thun, ledamoten av riksdagens första kammare, professorn S. Wahlund, samt borgarrådet J. Wahlbärj.

1949: 7). Med hänsyn till det förberedelsearbete, som den av de sakkunniga föreslagna indexregleringen kräver, ha de sakkunniga utgått ifrån att de nya bestämmelserna icke kunna träda i kraft förr än den 1 januari 1950. Enligt de sakkunnigas mening bleve det därför nödvändigt att — såsom skett under år 1948 — utgiva provisoriska dyrtidstillägg å folkpensionerna även för år 1949; och de sakkunniga ha i enlighet härmed framlagt förslag härom.

Remissbehandlingen av de sakkunnigas betänkande är ännu icke avslutad. Jag har emellertid ansett lämpligt att till särskild behandling utbryta frågan om provisoriska dyrtidstillägg å folkpensioner för år 1949. Redan i dagens läge står nämligen klart att en anknytning av folkpensionen till en index av tekniska skäl icke kan avse innevarande år. Över de sakkunnigas förslag i vad det avser provisoriska dyrtidstillägg för år 1949 ha pensionsstyrelsen och socialvårdskommittén avgivit särskilda yttranden. Jag anhåller nu att få redogöra för denna fråga.

Gällande bestämmelser om folkpensionering m. m.

Lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering (nr 431; ändr. 221/1947, 527/1947 och 732/1948), som trädde i kraft den 1 januari 1948, skiljer på ålderspension, invalidpension, sjukbidrag och änkepension. Ålderspensionen utgår efter uppnådda 67 år; övriga pensionsförmåner utgå i förekommande fall före fyllda 67 år. Till nämnda huvudformer av folkpension kunna komma vissa tillägg, vilka också äro att anse såsom folkpension. Sådana tillägg äro bostadstillägg, särskilt bostadstillägg, hustrutillägg och blindtillägg.

Den *allmänna ålderspensionen* utgör för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor. Makar, som båda fyllt 67 år, erhålla sålunda sammanlagt 1 600 kronor, medan den ogifte i samma ålder uppbär 1 000 kronor. Dessa förmåner utgå oberoende av inkomst- och förmögenhet.

Invalidpension utgår till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig. Den som är blind skall städse anses lida av sådan nedsättning av arbetsförmågan, som nyss sagts. — Invalidpensionen utgöres av grundpension å 200 kronor om året oberoende av inkomst och förmögenhet och av tilläggspension å högst 600 kronor om året till gift och högst 800 kronor om året till ogift pensionsberättigad. Tilläggspensionen är i sin helhet inkomstprövad. Den höjes med en tredjedel, d. v. s. till högst 800 kronor, för gift person, vars make icke är pensionsberättigad och ej erhåller hustrutillägg. Invalid-

pensionens maximibelopp är detsamma som beloppet av den allmänna ålderspensionen.

Sjukbidrag tillkommer den som oavbrutet under minst ett år lidit av sådan nedsatt arbetsförmåga som -- om nämnda nedsättning varit varaktig -- berättigat till invalidpension. Såsom ytterligare förutsättning för sjukbidrag gäller dock, att den nedsatta arbetsförmågan skall kunna antagas bli bestående avsevärd tid. I fråga om storlek m. m. överensstämmer sjukbidraget med invalidpensionen.

Änkepension utgår till änka, som vid mannens fränfälle fyllt 55 år och varit gift med honom minst 5 år, dock ej till änka som eljest åtnjuter folkpension. Om änkan fyllt 55 år under samma kalenderår som det, varunder mannen avlidit, eller eljest särskilda skäl föranleda därtill, må änkepension utgå oaktat 55-årsåldern uppnåtts först efter mannens fränfälle. Rätten till änkepension upphör vid nytt gifte. Änkepensionen, som är i sin helhet inkomstprövad, utgör högst 600 kronor om året. Visar det sig vid pensionsbeloppets bestämmande, att änkepensionen skulle understiga 60 kronor om året, utgår ingen änkepension.

Till samtliga nu angivna huvudformer av folkpension kunna såsom nämnts komma vissa tillägg i form av bostadstillägg, särskilda bostadstillägg, hustrutillägg och blindtillägg.

Vad först *bostadstilläggen* angår så är riket med hänsyn till bostads- och bränslekostnaderna indelat i fem bostadskostnadsgrupper. De bostadstillägg, som högst kunna ifrågakomma, äro följande:

	Bostadskostnadsgrupp				
	I Kr.	II Kr.	III Kr.	IV Kr.	V Kr.
gift pensionsberättigad och änkepensionsberättigad	0	100	200	300	400
annan pensionsberättigad	0	150	300	450	600

I bostadskostnadsgrupp I, som omfattar en avsevärd del av landsbygden, ifrågakommer sålunda icke bostadstillägg. Bostadskostnaderna ha här avsetts skola täckas av den allmänna pensionen.

Bostadstillägget är i sin helhet inkomstprövat. För gift person, vars make ej är pensionsberättigad och icke erhåller hustrutillägg, höjes bostadstillägget med hälften, med resultat att tilläggets högsta belopp i detta fall kommer att överensstämma med maximibeloppet för en icke ogift person.

Utöver nyssnämnda bostadstillägg kan, där kommun så beslutat, *särskilt bostadstillägg* utgå till inom kommun mantalsskriven person. Jämväl de grunder, efter vilka detta kommunala tillägg skall utgå, ävensom storleken av detsamma äger kommunen själv fastställa. Enligt till pensionsstyrelsen vid utgången av år 1948 inkomna uppgifter hade särskilt bostadstillägg då införts i sammanlagt 272 kommuner med tillhopa omkring 3,6 miljoner invånare.

Av följande uppställning kan högsta i lagen reglerade folkpension med bostadstillägg för de olika bostadskostnadsgrupperna i de vanligast förekommande fallen utläsas (från det särskilda bostadstillägget bortses alltså här).

	Bostadskostnadsgrupp				
	I Kr.	II Kr.	III Kr.	IV Kr.	V Kr.
<i>ensamstående</i>					
allmän folkpension	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
bostadstillägg	—	150	300	450	600
	s:a 1 000	1 150	1 300	1 450	1 600
<i>makar, som båda ha folkpension</i>					
allmän folkpension	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600
bostadstillägg	—	200	400	600	800
	s:a 1 600	1 800	2 000	2 200	2 400
<i>änka</i>					
allmän änkepension	600	600	600	600	600
bostadstillägg	—	100	200	300	400
	s:a 600	700	800	900	1 000

Hustrutillägg utgår till pensionsberättigad gift mans hustru, om hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. Hustrutillägget utgöres av tilläggspension och bostadstillägg med belopp, som hustrun skulle ha erhållit i form av sådana förmåner, därest hon varit berättigad till invalidpension. Hustrutillägget är alltså i sin helhet inkomstprövat och 200 kronor lägre än det belopp hustrun skulle hava uppburit, om hon haft invalidpension. Är mannen berättigad till ålderspension, utgår hustrutillägget endast om det överstiger 200 kronor. Härvid är att märka, att mannens allmänna ålderspension ökar från 800 kronor till 1 000 kronor, då hustrutillägget slutar utgå. När särskilda skäl därtill föranleda, kan hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt 60 år.

Maximibeloppet av folkpensionen till en man och hustrutillägget till hans hustru blir alltså 200 kronor lägre än den folkpension, som makarna skulle hava uppburit, om de båda varit ålderspensionsberättigade.

Blindtillägget utgår — oavsett vederbörandes inkomst- och förmögenhet — med 700 kronor om året till den som blivit blind före fyllda 60 år och ej jämlikt bestämmelserna om blindundervisning är skolpliktig. Blindtillägget intager såtillvida en särställning bland folkpensionsförmånerna, att det i motsats till övriga förmåner beaktas vid inkomstprövningen. Om inkomstprövad pensionsförmån utgår vid sidan av blindtillägg, verkar detta alltså reducerande på förstnämnda förmån.

I det föregående har angivits att vissa folkpensionsförmåner äro till storleken beroende av årsinkomsten. Sålunda minskas tilläggspension, änkepension och bostadstillägg med fem tiondelar av den pensionsberättigades

årsinkomst i vad den må överstiga för gift 300 kronor och för annan 400 kronor. Minskningen går proportionellt ut över tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget. Av följande uppställning framgår vid vilken årsinkomst (eller, i fråga om gift pensionsberättigad, vid vilken sammanlagd årsinkomst) i lagen reglerad inkomstprövad folkpension upphör att utgå.

	Bostadskostnadsgrupp				
	I Kr.	II Kr.	III Kr.	IV Kr.	V Kr.
<i>ålderspension</i>					
ogift	—	700	1 000	1 300	1 600
gift	—	1 000	1 400	1 800	2 200
gräns för rätt till hustrutillägg	2 200	2 600	3 000	3 400	3 800
<i>invalidpension</i>					
ogift	2 000	2 300	2 600	2 900	3 200
gift	3 000	3 400	3 800	4 200	4 600
gräns för rätt till hustrutillägg	3 000	3 400	3 800	4 200	4 600
<i>änkepension</i>					
gräns för rätt härtill	1 490	1 690	1 890	2 090	2 290

Med årsinkomst avses i förevarande sammanhang enligt 14 § lagen om folkpensionering vad vederbörande skäligen kan antagas komma att under den närmaste tiden åtnjuta. Såsom inkomst räknas dock, såsom tidigare nämnts, ej annan folkpension än blindtillägg och ej heller allmänt barnbidrag eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva. Inkomst i form av naturaförmån uppskattas efter särskilda regler. Vid uppskattning av förmögenhets avkastning skall denna höjas med 10 % av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för gift pensionsberättigad 7 500 kronor och för annan 10 000 kronor. I fråga om äkta makar skall årsinkomsten och förmögenheten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst resp. förmögenhet.

Enligt lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn äger änka eller änklings, som under sin vårdnad har barn under tio år i äktenskapet med den avlidne maken eller annat barn under tio år, vilket vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, under vissa förutsättningar rätt att av allmänna medel erhålla bidrag för egen del (s. k. änke- eller änklingsbidrag). Rätt till bidrag föreligger icke, om vårdnadshavaren åtnjuter folkpension. Ingår vårdnadshavaren nytt äktenskap, upphör rätten till bidrag. Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension och bostadstillägg enligt lagen om folkpensionering. Kommun äger besluta, att till bidragsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen därjämte skall utgå särskilt bostadstillägg. Beträffande bidraget gäller i övrigt i tillämpliga delar vad i lagen om folkpensionering stadgas om änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg.

Det må i detta sammanhang anmärkas att — enligt beräkningar som gjorts av de sakkunniga för indexreglerade folkpensioner — de nuvarande pensionernas fördelning på olika slag kan antagas vara följande.

	Antal
Allmän ålderspension med bostadstillägg	164 000
Annan ålderspension	423 000
Invalidpension (sjukbidrag) innehållande inkomstprövad förmån	122 000
Invalidpension (sjukbidrag) bestående av enbart grundpension (ev. i förening med blindtillägg)	13 000
Änkepension	11 000
Hustrutillägg	17 000
	Summa 750 000

Härtill komma omkring 2 000 bidrag till änkor och änklingar med barn enligt den särskilda lagen om sådana bidrag.

Dyrtidstilläggen för år 1948.

Enligt den förut omnämnda lagen den 30 juni 1948 (nr 529) om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner samt kungörelsen den 21 juli 1948 (nr 597) med vissa bestämmelser angående tillämpningen av lagen gällde för år 1948 i huvudsak följande regler rörande dyrtidstillägg å folkpensioner.

Dyrtidstilläggen, som utgingo utan behovsprövning, voro beräknade efter en kompensationsgrad av fem procent samt utgjorde 30 kronor för änkepensionsberättigad och för den som uppbar hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjöt folkpension eller till vars hustru utgick hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. Vid bedömande av frågan huruvida rätt till dyrtidstillägg förelåg, skulle avseende fästas endast vid förhållandena under september 1948. Var och en som åtnjöt folkpension eller uppbar hustrutillägg för denna månad, var berättigad till fullt dyrtidstillägg, oavsett huruvida folkpension utgått under hela 1948. Ägde fattigvårdssamhälle eller kommun enligt 18 § folkpensionsringslagen uppbara folkpensionen för september 1948, skulle dyrtidstillägget i dess helhet utbetalas till fattigvårdssamhället eller kommunen.

Pensionsberättigad, som endast uppbar allmän ålderspension, skulle för att erhålla dyrtidstillägg å särskild blankett göra anmälan härom hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, inom vilket han var mantalsskriven. Uppbar annan än den pensionsberättigade eller, beträffande hustrutillägg, den pensionsberättigades hustru på grund av pensionsstyrelsens beslut eller i egenskap av förmyndare eller jämlikt 18 § 2 mom. folkpensionsringslagen folkpensionen för september 1948, skulle anmälan göras även om annan pensionsförmån än allmän ålderspension utgick. I övrigt utbetalades dyrtidstilläggen utan föregående anmälan.

Vederbörande pensionsnämnd prövade huruvida och till vilket belopp dyrtidstillägg skulle utgå. Nämnden kunde dock uppdraga åt sin ordförande eller någon ledamot eller kommunal tjänsteman att å nämndens vägnar meddela beslut i sådant ärende. Beträffande inom pensionsdistriktet mantalsskrivna pensionstagare, till vilka dyrtidstillägg skulle utbetalas utan anmälan, skedde prövningen i första hand med ledning av de från pensionsstyrelsen erhållna uppgiftskorten, sedan kort för pensionstagare, som avlidit före september månads ingång, bortplockats. För att möjliggöra denna bortplockning ålades länsbyrå för folkbokföringen eller — beträffande Stockholm, Göteborg och Malmö — den myndighet som för det tryckande registret för staden att senast den 15 oktober 1948 till pensionsnämnden inom varje församling överlämna en förteckning över de under tiden den 1 januari—den 31 augusti 1948 avlidna, inom församlingen kyrkobokförda personer, som vid dödsfallet fyllt 67 år eller, oaktat de ej uppnått denna ålder, vid dödsfallet åtnjutit folkpension. Pensionsnämnden skulle också i den utsträckning, som prövades nödig, inhämta upplysningar om de pensionsberättigades förhållanden från för nämnden tillgängligt exemplar av mantalslängd ävensom från pastor och vederbörande organ för folkbokföringen. Befanns vid prövning av ärende om dyrtidstillägg för viss pensionsberättigad att denne var mantalsskriven inom annat pensionsdistrikt, skulle handlingarna i ärendet ofördröjligen översändas till pensionsnämnden i det distriktet.

Dyrtidstillägg utbetalades genom vederbörande pensionsnämnds eller annan kommunal myndighets försorg till den som hade att göra anmälan för erhållande av tillägget eller, där tillägget skulle utbetalas utan anmälan, till den som för september månad 1948 ägde uppbära ifrågavarande pensionsförmån, allt såvida ej särskilda omständigheter gjorde en annan ordning nödvändig. I tveksamma fall underställdes utbetalningsfrågan pensionsstyrelsen. Utbetalningen skedde med anlitande av postverket genom särskilda anvisningsblanketter.

De sakkunnigas förslag rörande dyrtidstillägg för år 1949.

Enligt de sakkunnigas mening böra provisoriska dyrtidstillägg å folkpensionerna för år 1949 utgå i huvudsak efter samma grunder och med samma belopp som dyrtidstilläggen för år 1948. I vissa avseenden föreslå de sakkunniga dock en annan utformning med hänsyn till de av de sakkunniga förordade principerna för en indexreglering av folkpensionerna.

I fråga om kretsen av de personer, som böra åtnjuta dyrtidstillägg, erinra de sakkunniga om att dyrtidstillägg enligt 1948 års lag utgick till var och en som åtnjöt någon av folkpensionens huvudformer — ålderspension, invalidpension, sjukbidrag och änkepension — samt till

hustrutilläggsberättigade hustrur. I de sakkunnigas förslag till indexreglering hade emellertid förordats, att indextillägg skulle tillkomma alla ålders- och änkepensionärer samt hustrutilläggsberättigade hustrur, men i fråga om invalidpensionärer och sjukbidragsberättigade personer hade rätten till indexförhöjning föreslagits begränsad till dem som erhöle inkomstprövad förmån. I ett annat avseende innebure förslaget till indexreglering en utvidgning av de förmånsberättigade kategorierna i förhållande till 1948 års lag om dyrtidstillägg, nämligen beträffande dem som erhöle änke- och änklingsbidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn. Dessa hade nämligen icke omfattats av 1948 års lag om dyrtidstillägg. De sakkunniga anse att vid utformningen av bestämmelser om dyrtidstillägg för år 1949 borde — om de sakkunnigas förslag till indexreglering genomfördes — reglerna för rätt till dyrtidstillägg bringas att överensstämma med motsvarande regler för rätt till indexförhöjning.

Beträffande dyrtidstilläggets belopp anför de sakkunniga.

Dyrtidstillägget för år 1948 utgjorde 30 kronor för änkepensionsberättigad och hustrutilläggsberättigad hustru, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjöt folkpension eller till vars hustru utgick hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. I förslaget till indexreglering har antalet tilläggsbelopp begränsats till två. Det lägre av dessa belopp tillkommer gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension, inkomstprövad invalidpension eller inkomstprövat sjukbidrag eller till vars hustru utgår hustrutillägg, samt hustrutilläggsberättigad hustru, änkepensions- eller änkebidragsberättigad änka och till änklingsbidrag berättigad änklings. Det högre tillägget tillkommer annan gift pensionsberättigad än förut nämnts samt icke gift pensionsberättigad som ej åtnjuter änkepension, änkebidrag eller änklingsbidrag. Provisoriska dyrtidstillägg för år 1949 torde under sådana förhållanden böra utgå med endast beloppen 40 och 50 kronor, varvid de kategorier som för år 1948 erhöle 30 kronor samt änke- och änklingsbidragstagare böra hänföras till den grupp som får 40 kronor. Kostnaderna för på detta sätt konstruerade dyrtidstillägg kunna uppskattas till omkring 35,6 miljoner kronor, medan kostnaderna för dyrtidstillägg enligt samma grunder och med samma belopp som 1948 års tillägg skulle uppgå till omkring 35,8 miljoner kronor.

Enligt de sakkunnigas mening erfordras icke något anmälningsförfarande för utbetalning av dyrtidstillägg för år 1949. De sakkunniga anför härom.

Utbetalningen av 1948 års dyrtidstillägg har verkställts av pensionsnämnderna eller andra kommunala organ. De pensionstagare som åtnjoto enbart allmän ålderspension hade därvid att ingiva anmälningar till pensionsnämnderna, enär nämndernas förteckningar över pensionstagare (i form av uppgiftskort från pensionsstyrelsen samlade till kortregister) i regel icke omfattade sådana pensionärer. Till övriga pensionstagare verkställdes utbetalningen med ledning av förteckningarna. Fr. o. m. september 1948 utsänder emellertid pensionsstyrelsen till pensionsnämnderna uppgiftskort även rörande beviljade folkpensioner som bestå av enbart allmän ålderspension,

och styrelsen har anmodat pensionsnämnderna att med ledning av de från pensionstagarna inkomna anmälningsblanketterna för erhållande av dyrtidstillägg för år 1948 komplettera sina förteckningar till att avse även tidigare beviljade allmänna ålderspensioner. Denna komplettering torde i regel ha slutförts före april månads ingång. Ungefärligen fr. o. m. maj 1949 böra sålunda pensionsnämnderna ha möjlighet att utan något som helst ansökningsförfarande utbetala nya dyrtidstillägg å folkpensionerna.

Vad i övrigt angår dyrtidstilläggens utbetalande ha de sakkunniga inhämtat från pensionsstyrelsen, att styrelsen även under år 1949 komme att sakna möjligheter att utbetala till beloppen differentierade dyrtidstillägg, därest förberedelsearbeten för indexreglering fr. o. m. år 1950 då skulle utföras. Däremot föreläge — åtminstone fr. o. m. maj 1949 — inga svårigheter att på maskinell väg utbetala ett enhetligt dyrtidstillägg med undantagande av de invalidpensionärer och sjukbidragstagare som icke åtnjöte inkomstprövad förmån.

De sakkunniga ha övervägt huruvida 1949 års dyrtidstillägg för möjliggörande av utbetalning genom pensionsstyrelsen borde bestämmas till ett för alla lika stort belopp — diskussionen hade närmast rört sig om 50 kronor — men särskilt med hänsyn till de betänkligheter mot ett enhetligt belopp som 1948 års riksdag uttalat ha de sakkunniga stannat för att förordna på förut angivet sätt differentierade dyrtidstillägg att utbetalas genom de kommunala myndigheternas försorg.

Kostnaden för dyrtidstilläggen för år 1949 böra enligt de sakkunnigas mening liksom för år 1948 bäras helt av statsverket.

De sakkunniga beröra slutligen en detalj i utformningen av 1948 års lag om dyrtidstillägg, som enligt vad de sakkunniga erfarit tilldragit sig en viss uppmärksamhet från kommunalt håll. De sakkunniga anföra.

Enligt 17 § lagen om folkpensionering må för tid, under vilken pensionsberättigad är intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller hålles häktad eller eljest är på statens bekostnad intagen å anstalt eller ock tillfälligt vistas utom anstalten, folkpension ej utgå med högre belopp än som motsvarar 200 kronor om året; dock kan pensionsstyrelsen medgiva nära anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av den pensionsberättigades folkpension, rätt att uppbära denna eller del därav. Då dyrtidstillägg enligt 1948 års lag icke kan anses utgöra folkpension, har utbetalning av dyrtidstillägg i de fall som omnämns i 17 § skett till de å ifrågasvarande anstalter intagna eller vårdade pensionstagarna, medan dyrtidstillägget för av fattigvården omhändertagna anstaltsvårdade pensionärer enligt föreskrift i 1948 års lag utbetalats till vederbörande fattigvårdssamhälle. I konsekvens med sistnämnda bestämmelse synes det böra övervägas att i fråga om dyrtidstillägg för år 1949 införa en föreskrift att dyrtidstillägg icke skall utgå i de fall som avses i 17 § folkpensioneringslagen. Pensionsstyrelsen synes dock böra ha möjlighet att i särskilt fall medgiva nära anhörig till den pensionsberättigade att uppbära tillägget samt eventuellt att förordna om tilläggets utbetalning till den anstaltsvårdade när anstaltsvistelsen kan antagas bliva av kort varaktighet.

Yttranden.

Över de sakkunnigas förslag rörande provisoriska dyrtidstillägg å folkpensioner m. m. för år 1949 ha, såsom redan tidigare anmärkts, efter remissyttranden avgivits av pensionsstyrelsen och socialvårdskommittén.

Pensionsstyrelsen har intet att erinra mot de regler, som de sakkunniga föreslagit för rätt till dyrtidstillägg för år 1949.

Beträffande de utbetalningsspörsmål, som hänga samman med den planerade dyrtidskompensationen, meddelar pensionsstyrelsen, att därest licens utan dröjsmål kan utverkas, de för en indexreglering erforderliga maskinerna torde komma att levereras före september månad 1949. Om statsmakternas beslut i fråga om indexreglering föreläge dessförinnan, hade pensionsstyrelsen möjlighet att med hjälp av de sålunda levererade maskinerna genomföra den tillämnade indexregleringen från och med den 1 januari 1950. I så fall skulle emellertid pensionsstyrelsen under hösten 1949 komma att vara belastad med ett ganska omfattande förberedelsearbete för indexregleringen. Vid sådant förhållande kunde pensionsstyrelsen icke, såvitt nu kunde bedömas, under 1949 även utbetala provisoriska, till beloppen differentierade dyrtidstillägg.

Skulle däremot — framhåller pensionsstyrelsen vidare — indexregleringens genomförande uppskjutas till den 1 juli 1950 eller senare, vore det möjligt för styrelsen att verkställa utbetalningar av provisoriska dyrtidstillägg för år 1949 differentierade på sätt som de sakkunniga föreslagit. Utbetalningen av sådana dyrtidstillägg borde dock av arbetstekniska skäl ske tidigast under oktober månad. I varje fall borde utbetalningen ej ske under sista månaden av ett kvartal, alltså ej under december månad, då pensionsstyrelsen hade att utöver de vanliga månadsutbetalningarna utanordna även de pensioner som utginge kvartalsvis.

Därest det jämväl skulle befinnas lämpligt att verkställa utbetalning av provisoriska till beloppen differentierade dyrtidstillägg under början av år 1950, förklarar sig pensionsstyrelsen också ha möjlighet därtill, om utbetalningen skedde senast fyra månader före genomförandet av en indexreglering och ej ägde rum under sista månaden av ett kvartal.

I detta sammanhang framhåller pensionsstyrelsen, att provisoriska tillägg med enhetligt belopp givetvis kunde utbetalas med kortare förberedelse-tid än differentierade och utan hänsyn till samtidigt pågående förarbete för en indexreglering.

Pensionsstyrelsen uppger, att den vid sitt ståndpunktstagande utgätt från att ett differentierat dyrtidstillägg komme att utformas på sätt de sakkunniga förordat eller på annat likartat sätt som kunde genomföras medelst maskinellt utnyttjande av styrelsens hålkort.

De föreslagna dyrtidstilläggen till änke- och änklingsbidragen synas enligt pensionsstyrelsen kunna utbetalas direkt från styrelsen.

Socialvårdskommittén anser, att dyrtidstillägg för år 1949 böra utgå efter samma grunder som för år 1948. Kommittén anför.

De sakkunniga ha räknat med att frågan om indexreglering av folkpensionerna i dess helhet skulle komma att föreläggas 1949 års riksdag. Det är numera uppenbart, att så icke kan ske och att enbart frågan om provisoriska tillägg blir föremål för prövning av sagda riksdag. Under sådana omständigheter träder en administrativ fråga i förgrunden, nämligen angelägenheten av att det praktiska arbetet för de kommunala organ, som handha utbetalningen av dyrtidstilläggen, icke kompliceras mer än nödigt är. Självfallet skulle det i avsevärd mån underlätta arbetet med 1949 års dyrtidstillägg, om dessa få utgå efter samma grunder som tillämpats för 1948. Då vidare de av de sakkunniga föreslagna ändringarna, vilka i viss mån motsvara den ordning de sakkunniga åsyftat för framtiden, icke äro av den angelägenhetsgrad, att man icke kan avvakta det definitiva ständpunktstagandet till indexregleringen, har socialvårdskommittén funnit sig böra avstyrka vad de sakkunniga föreslagit i fråga om dyrtidstillägg för 1949. I stället synas dylika tillägg böra utgå efter samma grunder som för 1948.

I ett avseende finner socialvårdskommittén emellertid lämpligt att 1948 års bestämmelser kompletteras, nämligen i fråga om tillämpningen av 17 § folkpensioneringslagen. Härom anför kommittén.

De sakkunniga ha uttalat, att det synes böra övervägas att i fråga om dyrtidstillägg för år 1949 införa en föreskrift, att tillägg icke skall utgå i de fall, som avses i nämnda paragraf, dock att pensionsstyrelsen liksom beträffande själva folkpensionen borde ha möjlighet att i särskilt fall medge nära anhörig till den pensionsberättigade rätt att uppbära tillägget samt eventuellt att förordna om tilläggets utbetalning till den anstaltsvårdade, när anstaltsvistelsen kan antagas bli av kort varaktighet. Genom en sådan till dyrtidstilläggsbestämmelserna knuten föreskrift skulle man erhålla likformighet i behandlingen av frågan om utbetalning av själva pensionen och dyrtidstillägget och man skulle undgå den omotiverat förmånligare behandling man nu ger klientelet på bl. a. fångvårdsanstalter i jämförelse med folkpensionärer på ålderdomshem. Administrativt torde en sådan justering av 1948 års bestämmelser icke behöva bereda några svårigheter.

Departementschefen.

Till grund för det vid 1948 års riksdag fattade beslutet om provisoriska dyrtidstillägg å folkpensionerna låg en utredning av socialvårdskommittén rörande levnadskostnadsutvecklingen för folkpensionärerna under tiden från juni 1946, då den nya folkpensioneringslagen antogs, fram till september 1947. Vid denna utredning konstaterades att socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex icke på ett riktigt sätt återspeglade förändringarna i folkpensionärernas levnadskostnader, enär folkpensionärerna i regel representerade andra inkomstskikt och andra familjetyper än de, som låge till grund för den allmänna levnadskostnadsindexen. Kommittén framhöll därför såsom önskvärt att en särskild levnadskostnadsindex för folkpensionärerna uppgjordes. Tillförlitligt underlag härför saknades emellertid.

Det material som stod till buds utnyttjades likväl för en ungefärlig beräkning av den fördyring som kunde anses ha drabbat folkpensionärerna under den angivna tidsperioden. Denna beräkning byggde på en hushållsbudgetundersökning, som år 1943 verkställdes i fråga om vissa folkpensionärer, samt därjämte på socialstyrelsens sedvanliga prisuppgifter avseende städer och tätorter. Resultatet blev att — bortsett från den fördyring som uppkommit genom att livsmedelsrabatterna slopades vid årsskiftet 1947/48 — levnadskostnadsstegringen för folkpensionärerna från sommaren 1946 till september 1947 utgjort 4,9 procent. I anslutning härtill bestämde statsmakterna att det provisoriska dyrtidstillägget till folkpensionärerna för år 1948 skulle beräknas efter en kompensationsgrad av fem procent. De gjorda indexberäkningarna innefattade icke kostnaderna för bostad samt ej heller för bränsle och lyse. I konsekvens härmed utgick dyrtidstillägget blott på den allmänna folkpensionen och icke på bostadstillägget.

Såsom jag inledningsvis framhållit ha av mig tillkallade sakkunniga i februari 1949 avgivit betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna. Med hänsyn till det förberedelsearbete, som genomförandet av en indexreglering kräver, ha de sakkunniga funnit att en sådan reglering icke kan ha avseende å innevarande års folkpensioner. De sakkunnigas förslag innefattar därför också förslag till provisoriska dyrtidstillägg å folkpensionerna för år 1949.

De sakkunnigas betänkande är f. n. föremål för remissbehandling. Förrän denna är avslutad kan jag icke taga ställning till frågan om en indexreglering av folkpensionerna. Uppenbart är emellertid att av skäl som de sakkunniga anfört det i vart fall icke går att anknyta redan innevarande års folkpensioner till en särskild index. Det blir därför nödvändigt att även för detta år provisoriskt reglera frågan om dyrtidskompensation åt folkpensionärerna.

De sakkunniga ha — liksom pensionsstyrelsen och socialvårdskommittén vilka yttrat sig särskilt över sakkunnigförslaget i denna del — utgått ifrån att provisoriska dyrtidstillägg för år 1949 böra utgå efter samma kompensationsgrad som tillämpades i fråga om tillägget för år 1948. Härutinnan vill jag erinra om att, såsom jag tidigare uppgivit, åt tillkallade sakkunniga uppdragits att i samarbete med socialstyrelsen verkställa en hushållsbudgetundersökning beträffande folkpensionärerna samt därigenom få fram det material, som utgör en förutsättning för att en permanent indexreglering av folkpensionerna skall kunna genomföras. Detta uppdrag är visserligen ännu icke slutfört men arbetet har, enligt vad jag inhämtat, fortskridit så långt att vissa preliminära resultat kunnat utnyttjas för en ungefärlig indexkalkyl av samma art som föregående år. Resultatet av de preliminära beräkningarna är att ökningen av folkpensionärernas levnadskostnader, exklusive kostnaderna för bostad, bränsle och lyse, under tiden från juni 1946 till december 1948 understiger 9 procent. Därest kostnaden för bostad, bränsle och lyse medräknas uppgår kostnadsökningen till inemot 8

procent. I överensstämmelse med statsmakternas beslut förra året har härvid bortsetts från den ökning i levnadskostnaderna, som inträffade till följd av att livsmedelsrabatterna upphört.

Jag har redan i tidigare sammanhang såsom min uppfattning uttalat att i princip full kompensation bör lämnas folkpensionärerna för den levnads-kostnadsökning, som inträffat efter det folkpensioneringslagen antogs. Emellertid torde icke varje mindre ökning av levnadskostnaderna böra få utlösa höjning av tillägget. Med beaktande härav finner jag att sedan dyrtidstillägg för år 1948 beslutades, levnadskostnaderna för folkpensionärerna icke ökat så starkt, att dyrtidskompensation för år 1949 bör utgå efter andra grunder än för år 1948.

Enligt de sakkunniga böra reglerna om dyrtidstillägg för år 1949 utformas på i huvudsak samma sätt som bestämmelserna om dyrtidstillägg för år 1948. Med hänsyn till de av de sakkunniga förordade principerna för en indexreglering av folkpensionerna föreslås dock vissa jämkningar i nuvarande ordning. Detta gäller både kretsen av tilläggsberättigade personer och differentieringen av tilläggsbeloppen.

Dyrtidstillägg för år 1948 utgick till var och en som hade ålderspension, invalidpension, sjukbidrag, änkepension eller hustrutillägg. I förslaget till indexreglering ha de sakkunniga förordat, att indexförhöjningen, såvitt angår invalidpensionärer och sjukbidragsberättigade personer, begränsas till dem som erhålla inkomstprövad förmån. Å andra sidan ha de sakkunniga förordat, att indexregleringen utvidgas till att omfatta jämväl änke- och änklingsbidragen enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn. Enligt de sakkunnigas mening böra, om deras förslag till indexreglering genomföres, bestämmelserna om provisoriskt dyrtidstillägg för år 1949 i nu angivna avseenden utformas i överensstämmelse med de föreslagna reglerna för indexförhöjning.

Vad åter angår frågan om tilläggens differentiering uppgick dyrtidstillägget för år 1948 till 30 kronor för änkepensionsberättigad och hustrutilläggsberättigad, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjöt folkpension eller till vars hustru utgick hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. I förslaget till indexreglering har antalet tilläggsbelopp begränsats till två. På grund härav böra enligt de sakkunnigas mening de provisoriska dyrtidstilläggen för år 1949 utgå endast med beloppen 40 och 50 kronor, varvid de kategorier, som år 1948 erhöilo 30 kronor, samt änke- och änklingsbidragstagare böra hänföras till den grupp som får 40 kronor.

Enligt vad jag redan uppgivit blir jag först i ett senare sammanhang i tillfälle att taga ställning till de sakkunnigas förslag om indexreglering av folkpensionerna. Ett bifall till vad de sakkunniga i nu förevarande hänseende föreslagit skulle otvivelaktigt delvis innebära ett föregripande av mitt ståndpunktstagande. Härtill kommer att — såsom socialvårdskommittén

framhållit — det administrativa arbetet underlättas i hög grad, om samma principer tillämpas även i år. Jag kan därför icke tillstyrka, att kretsen av tilläggsberättigade personer vare sig utvidgas eller inskränkes eller att tilläggen differentieras på annat sätt än som skedde i fråga om tilläggen för år 1948.

I fråga om en detalj föreligger emellertid enligt mitt förmenande anledning att ändra de regler som gällde för år 1948. Enligt 17 § lagen om folkpensionering må för tid, under vilken pensionsberättigad är intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller hålles häktad eller eljest är på statens bekostnad intagen å anstalt eller ock tillfälligt vistas utom anstalten, folkpension ej utgå med högre belopp än som motsvarar 200 kronor om året, såvida pensionsstyrelsen icke medgiver nära anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av pensionen, rätt att uppbära denna eller del därav. Dyrtidstillägg för år 1948 utbetalades till den pensionsberättigade även om sådant fall var för handen som avses i nämnda lagrum. Om den pensionsberättigade däremot var omhändertagen å fattigvårdsanstalt, utbetalades tillägget till vederbörande fattigvårdssamhälle. De sakkunniga ha föreslagit, att dyrtidstillägg för år 1949 icke skall utgå i fall som avses i 17 § folkpensioneringslagen. Enligt de sakkunniga bör pensionsstyrelsen dock ha möjlighet att i särskilt fall medgiva nära anhörig till den pensionsberättigade att uppbära tillägget samt förordna om tilläggets utbetalning till den anstaltsvårdade själv, när anstaltsvistelsen kan antagas bliva av kort varaktighet. Den sålunda föreslagna ändringen har tillstyrkts av socialvårdskommittén och pensionsstyrelsen; och även jag anser att den bör genomföras.

Dyrtidstilläggen för år 1948 utbetalades genom pensionsnämndernas eller andra kommunala myndigheters försorg. Att central utbetalning icke var anordnad berodde på att pensionsstyrelsen saknade möjlighet att utbetala till beloppen differentierade tillägg. Under riksdagsbehandlingen av frågan om dyrtidstillägg för år 1948 diskuterades utförligt, huruvida tilläggen borde göras enhetliga i syfte att möjliggöra central utbetalning. Den förenkling som skulle vinnas genom sådan utbetalning ansågs dock icke vara så stor att den uppvägde de nackdelar, som voro förknippade med enhetliga tillägg. Jag har tidigare förordat, att tilläggen för år 1949 differentieras på samma sätt som tilläggen för år 1948. Om detta förslag bifalles, torde även i år utbetalningen av dyrtidstilläggen böra överlämnas till lokala organ. Några betänkligheter häremot synes man numera icke behöva hysa, sedan systemet tillämpats under år 1948 och då fungerat tillfredsställande. Jag vill i detta sammanhang nämna, att problemet om central eller lokal utbetalning av folkpensionerna ingående behandlats i de sakkunnigas belänkande och att detta spörsmål torde komma att upptagas i samband med frågan om indexreglering av folkpensionerna.

Enligt lagen om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner skulle ansökan om dyrtidstillägg i den utsträckning Konungen bestämde och enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelade göras hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, inom vilket den pensionsberättigade var mantalsskriven. I anslutning härtill föreskrevs i tillämpningskungörelsen, att anmälan om dyrtidstillägg skulle göras av alla pensionsberättigade som endast upp-
buro allmän ålderspension. Anledningen härtill var att pensionsnämndernas förteckningar över pensionstagare i regel icke omfattade sådana pensionärer. Pensionsnämnderna hålla emellertid f. n. på med att komplettera sina förteckningar så att de komma att upptaga även personer som blott erhålla allmän ålderspension. Kompletteringen beräknas vara slutförd under våren 1949, och det synes därför i huvudsak vara möjligt att utan något ansöknings- eller anmälningsförfarande utbetala dyrtidstillägg för år 1949 även till dem som enbart ha ålderspension. I fråga om de ålderspensionärer, som föregående år underlåto att göra föreskriven anmälan och som därför icke erhöilo något dyrtidstillägg för år 1948, torde emellertid pensionsnämnderna alltjämt komma att sakna uppgifter. Det vill därför synas, som om med hänsyn till denna kategori en anmälningskyldighet icke helt kan undvaras. Enligt tillämpningskungörelsen skulle vidare anmälan om dyrtidstillägg göras, om annan än den pensionsberättigade eller, beträffande hustrutillägg, den pensionsberättigades hustru på grund av pensionsstyrelsens beslut eller i egenskap av förmyndare eller jämlikt 18 § 2 mom. lagen om folkpensionering uppbar folkpensionen. Orsaken härtill var att pensionsnämnderna i sådana fall saknade uppgift om till vilken person pensionen skulle utbetalas. Enligt vad jag inhämtat torde det knappast vara möjligt att utan betydande praktiska svårigheter helt slopa anmälningskyldigheten i dessa fall. Liksom i fjol torde det få överlämnas åt Kungl. Maj:t att bestämma i vilka fall anmälan skall göras. Uppenbart är dock att anmälan icke bör krävas i andra fall än då det är absolut nödvändigt.

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats ett förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner. Utom i de avseenden, som angivits i det föregående, överensstämmer förslaget helt med innehållet i lagen om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner.

Såsom jag anført i statsverkspropositionen böra kostnaderna för dyrtidstilläggen bestridas från det under femte huvudtiteln, punkt 85, äskade anslaget Bidrag till folkpensioner m. m.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga förenämnda, inom socialdepartementet upprättade förslag till *lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

M. Silfverstolpe.
